

Tragovi Hrvata u Novome Zelandu : spomen-obilježja kao znaci vremena

Hebrang Grgić, Ivana

Source / Izvornik: **Hrvatski iseljenički zbornik, 2024, 2025, 138 - 145**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:270:680143>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-15**

Repository / Repozitorij:

[Croatian Emigrant Press - Repository](#)

**HRVATSKI
ISELJENIČKI
ZBORNIK
2025.**

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Zagreb, prosinac 2024.

Nakladnik / Publisher / Editorial

Hrvatska matica iseljenika
Croatian Heritage Foundation
Fundación para la Emigración Croata

Zagreb, Trg Stjepana Radića 3

E-mail: hmi-info@matis.hr

www.matis.hr

Za nakladnika / For the publisher / Por la editorial

Mijo Marić

Urednica / Editor / Editora en jefe

Vesna Kukavica

Uredništvo / Editorial Bord / Consejo editorial

Mijo Marić, Vesna Kukavica, Ivan Tepes

Fotografije / Photographs / Fotografias

Arhiva HMI-ja, Snježana Radoš, Ratko Mavar, HINA

Prevoditelji / Translators / Traductores

Mateja Vrban – za engleski / for English / croata – inglés

Željka Somun – za španjolski / for Spanish / al español

Lektori / Language Editors / Correctores de estilo

Sandra Ćudina – za hrvatski / for Croatian / croata

Željka Somun – za engleski / for English / inglés

Željka Somun – za španjolski / for Spanish / al español

Design

Denis Stankov

DTP

Ljubičasti mrav, Zagreb

Tiskara / Printing house / Imprenta

Denona, Zagreb

Naklada / Print run / Edición

300

Digitalni repozitorij

<https://matis.hr/hrvatski-iseljenicki-zbornik/>

ISSN 1330-3724

HRVATSKI ISELJENIČKI ZBORNIK

**CROATIAN EMIGRANT ALMANAC
ANUARIO PARA LA EMIGRACIÓN CROATA**

2025.

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Zagreb, prosinac 2024.

IVANA HEBRANG GRGIĆ

TRAGOVI HRVATA U NOVOME ZELANDU: SPOMEN-OBILJEŽJA KAO ZNACI VREMENA

Rad opisuje spomen-obilježja izložena u javnim prostorima na sjeveru novozelandskoga Sjevernog otoka. Ukratko je prikazan sadržaj, jezik, mjesto i vrijeme postavljanja, a ističu se i mogućnosti daljnjih istraživanja i aktivnosti povezanih s očuvanjem zapisa na spomenicima. Podsjetimo, Hrvati su dolazili u Novi Zeland do sredine 19. stoljeća i od samih početaka su bili važan dio novozelandskoga društva. U početku su radili teške fizičke poslove, no s vremenom su se sve bolje uklopili u društvo pa su i sami pokretali tvrtke, farme i druge poslove. I danas se, ponajprije zahvaljujući hrvatskim udrugama i pojedincima, čuva hrvatska baština i uspomene na najranije doseljenike iz Hrvatske.

Hrvati u Novi Zeland počinju dolaziti vrlo rano, već polovicom 19. stoljeća, i ubrzo postaju jedna od najbrojnijih i društveno najznačajnijih useljeničkih skupina. Poslovi koje su u početku obavljali bili su fizički iznimno zahtjevni – iskapali su smolu drva kauri radeći danonoćno u teškim uvjetima. Mnogi su u trenutku dolaska bili nepismeni i nisu znali engleski jezik. Kako su često živjeli izolirano, u kampovima na poljima kauri smole, družili su se međusobno i njihova integracija u novozelandsko društvo bila je spora. U tim ranim počecima od velike važnosti bile su novine koje su u Novome Zelandu izlazile na hrvatskome jeziku i donosile važne informacije, primjerice Bratska sloga iz 1899. ili Napredak, koji je izlazio od 1906. do 1909. godine (Hebrang Grgić i Barbarić, 2021.). S vremenom se situacija ipak popravljala – nove generacije počele su se obrazovati, naučili su engleski jezik, a polako su počeli obavljati i lakše poslove, primjerice u ugostiteljstvu, na farmama, u proizvodnji vina, ribolovu... Specifičnost ranih useljenika bila je i njihova povezanost s maorskim stanovništvom. Često su zajedno radili u poljima kauri smole, družili se u slobodno vrijeme pa nisu bili rijetki ni brakovi između Hrvata i Maora (Čizmić, 1981.; Trlin, 2016.; Božić-Vrbančić, 2018.). Sjećanje na te rane useljeničke godine i danas je u Novome Zelandu iznimno živo među Hrvatima i osobama hrvatskog podrijetla. Objavljuju se knjige povezane s poviješću Hrvata u Novome Zelandu i ta je tema zanimljiva i popularna, čak i na društvenim mrežama (Hebrang Grgić i Barbarić, 2023.), a hrvatska tradicija i običaji čuvaju se i u hrvatskim udrugama.

Jedan od načina očuvanja sjećanja i identiteta su spomen-ploče koje svjedoče o društvenoj ulozi Hrvata u Novome Zelandu. One su obično postavljene na inicijativu

udruga ili pojedinaca i svjedoče o dugoj prisutnosti Hrvata u toj dalekoj zemlji. U nastavku su opisi spomen-ploča postavljenih na Sjevernome otoku (grad Auckland i sjevernije), jer je to područje na kojem su Hrvati bili najaktivniji i gdje su ostvarili veliki društveni utjecaj.

Spomen-obilježja u Aucklandu

Auckland je veliki lučki grad. Samo njegovo središte već je krajem 19. stoljeća postalo mjesto okupljanja Hrvata – tamo su otvarali prenoćišta, trgovine, bavili se obrtima ili bi samo zastajali na putu prema poljima kauri smole koja su bila dalje na sjeveru. Prva spomen-ploča koju ćemo opisati na žalost više ne stoji na mjestu na kojem je postavljena 1997. godine. Uklonjena je prilikom preuređenja tog dijela grada. Riječ je o ploči podignutoj na uglu ulica Victoria Street West i Federal Street, podno tornja Sky City. Naslov na ploči bio je dvojezičan (Memorial – Spomen-ploča), a tekst je bio na engleskom jeziku i ovdje donosimo prijevod:

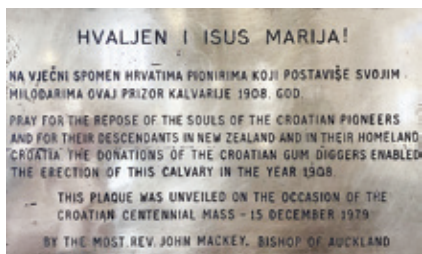
Između 1890. i 1980. godine ovo mjesto bilo je okupljalište tisuća imigranata iz obalnih područja Hrvatske, ponajviše iz Dalmacije. Na ovom su mjestu gradili domove, trgovine, prenoćišta, restorane i klubove. Ovdje bi zastali kratko prije nego što bi krenuli dalje kako bi radili na poljima kauri smole, u vinogradima, voćnjacima, na farmama, kao ribari i u kamenolomima na širem području Aucklanda. Ove ulice bile su središte njihova društvenog života, ovdje su uživali u društvu obitelji i prijatelja. Ovo je bilo njihovo selo. Oni su bili Hrvati ponosni na svoje podrijetlo i dalmatinsko naslijeđe. Više od 70 godina recentne povijesti identificirali su se i kao Jugoslaveni. Ova spomen-ploča koju postavljaju njihovi nasljednici obilježava njihovu prisutnost na ovome mjestu. Ona obilježava i njihovu hrabrost, neumoran rad i njihovu posvećenost obitelji i stvaranju Novoga Zelanda. Novozelاندani će ih se sjećati s poštovanjem i ljubavlju u generacijama koje dolaze.

Budući da ploča više nije izložena, o njoj doznajemo iz zapisa, primjerice iz knjige S. A. Jelicicha (2008.) i iz izvora na internetu (Timespanner, 2010.).

Drugo važno obilježje nalazi se u katedrali sv. Patricka. Koliko je Hrvatima bila važna katolička crkva dokazuje činjenica da su još 1908. godine, dakle u vrijeme kad su pretežno vrlo teško živjeli, prikupili sredstva za kipove koji prikazuju prizor kalvarije i darovali ih aucklandskoj katedrali (Klarić, 2000.). Kipovi su postavljeni na glavni oltar, što dokazuje da su Hrvati novozelandskoj crkvi bili važni kao vjernici te da su bili i važan dio novozelandskog društva.

Prilikom preuređenja katedrale 1970-ih godina kipovi su premješteni na bočni zid kraj oltara, a ispod njih je postavljena spomen-ploča. Ploča je postavljena 1979. godine (Slika 1), tekst je dijelom na hrvatskom, a dijelom na engleskom jeziku. Prva rečenica je na hrvatskom jeziku i glasi:

Na vječni spomen Hrvatima pionirima koji postaviše svojim milodarima ovaj prizor kalvarije 1908. godine.

Slika 1. Spomen-ploča iz aucklandske katedrale

ziku, sastoji se od 15-ak redaka, a dio koji spominje Hrvate u prijevodu glasi:

... najveći broj ribara bio je dalmatinskog (hrvatskog) podrijetla...

Na putu prema sjeveru...

Nakon izlaska iz Aucklanda, u Swansonu, na ulasku u vinograde Birdwood nalazi se trojezična ploča postavljena 1999. godine u spomen na jedinstvo dvaju naroda – Maora i Hrvata (Jelicich 2008.). Većina teksta je na engleskom jeziku, a naslov je trojezični:

*Tē huihuinoa o nga tangata e rua
Prijateljstvo dvaju naroda
The union of two people.*

Još dalje prema sjeveru je grad Dargaville u kojem se, zahvaljujući Dalmatinskom kulturnom klubu i suradnji s lokalnom zajednicom, čuva hrvatska kultura i sjećanje na rane hrvatske useljenike.

U središtu grada spomenik je dalmatinskom kopaču kauri smole. Spomenik je podignut 1997. godine, a dio teksta s ploče (koji je na engleskom jeziku) glasi:

*Ovaj spomenik je podignula zaklada Dalmatian Pioneer Trust u čast prvih
kopača kauri smole okruga Kaipara.*

Gradski muzej u Dargavilleu ima veliku prostoriju posvećenu isključivo Hrvatima kao kopačima, s izloženim brojnim artefaktima, od knjiga, natpisa na trgovinama, alata pa do velikog stroja za čišćenje smole koji je poklonila obitelj Šutić. No, ako posjetitelj i ne ulazi u muzej, može posjetiti park i vidjeti rekonstrukciju kampa kopača kauri smole. U parku se na ploči, na engleskom jeziku, ukratko opisuje način iskapanja smole, a fotografija koja služi kao ilustracija je iz 1910. godine i prikazuje Antona Bakulića, dalmatinskog kopača smole.

Iako se hrvatski jezik u govoru stanovnika Dargavillea gotovo potpuno izgubio, na izlasku iz grada stoji trojezični natpis:

Haere – Zbogom – Farewell.

Slika 2. Natpis na ulazu u mjesto Kaitaia

Daleki sjever

Krajnji sjever Sjevernoga otoka naziva se Far North i to je područje na kojem su Hrvati ostavili duboki trag od najranijih dolazaka kada su tamo dolazili radi iskapanja kauri smole. Dokaz za to je nekoliko postavljenih spomen-ploča.

U mjestu Kaitaia više je hrvatskih obilježja. Već na ulazu uz cestu je trojezični natpis, maorsko-hrvatsko-engleski (Slika 2):

Haere mai – Dobro došli – Welcome.

S druge strane stoji natpis:

Haere ra – Sretan put – Farewell.

U mjestu postoji i Dalmatinska ulica (Dalmatian lane) u kojoj su na zidovima kuća postavljene velike fotografije dalmatinskih kopača kauri smole (Slika 3). Fotografije su iz 1930-ih godina s opisima na engleskom jeziku. Iznad ulice stoji trojezični natpis:

Dobro došli – Kia ora – Welcome to Dalmatian lane.

U predvorju kulturnog centra Te Ahu u Kaitai sedam je tradicionalnih maorskih stupova. Pet ih je posvećeno maorskim plemenima, jedan svim preookeanskim narodima koji su se naselili u Novome Zelandu, a jedan Hrvatima.¹ Na stupu, koji je izradio Paul Marshall Slade, izrezbareni su prizori iz života Hrvata u Hrvatskoj i u Novome

¹ Hrvati su jedini preookeanski narod za koji Maori imaju poseban naziv – Tarara, što upućuje na snažne društvene veze koje su imali tijekom povijesti. Sve ostale preookeanske narode Maori nazivaju zajedničkim nazivom Pakeha (Božić-Vrbančić, 2028.).

Slika 3. Dalmatian lane u mjestu Kaitaia u Novome Zelandu

Zelandu. Uz stup je i ploča na kojoj je naslov na engleskom i dvojezični podnaslov (Croatian: Our Heritage – Naša povijest). Slijedi tekst u 30-ak redaka na engleskom koji opisuje stup dajući pregled povijesti dolazaka Hrvata u Novi Zeland i njihovu povezanost s Maorima.

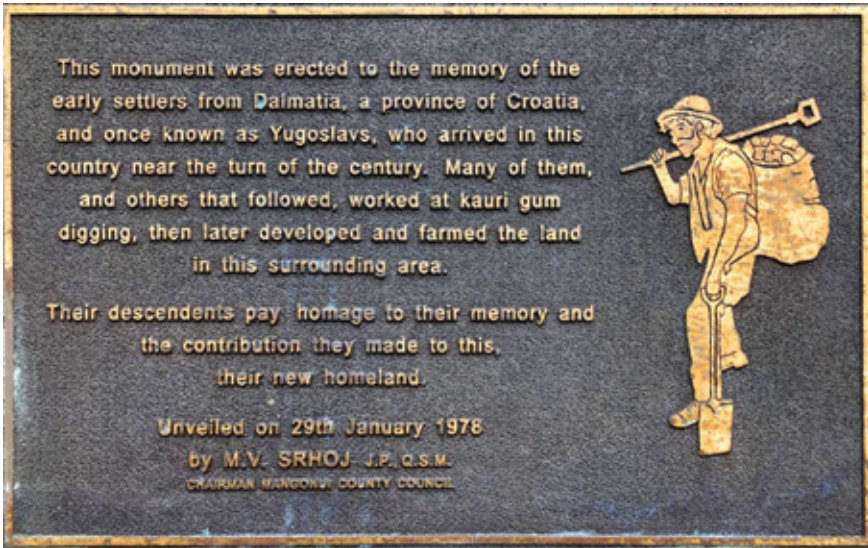
Osim toga, u centru Te Ahu postavljeni su trojezični natpisi iznad dvorana, primjerice:

Whare Matua – Main Hall – Glavna dvorana.

U obližnjem Dalmatinskom klubu u Kaitai stoji spomen-ploča u sjećanje na prvi zabilježeni dalmatinsko-maorski brak s kraja 19. stoljeća. Riječ je o braku između Andrije Kleškovića i Erine Kaaka, koji ima veliku važnost za povijest novozelandskih Hrvata jer simbolizira povezanost Maora i Hrvata (Jelicich, 2008.; Dragicevich, 2022.). Na ploči su hrvatska i novozelandska zastava i maorski motiv te fotografija bračnog para. Dio teksta je na engleskom, dio na maorskom, a dio na hrvatskom jeziku. Hrvatski tekst jezično nije ispravan, ali upravo to ovu spomen-ploču čini posebnom jer svjedoči o trudu i nastojanju potomaka da sačuvaju sjećanje na svoje pretke. Dio hrvatskog teksta glasi:

*Andrija i Erina je najprvo vjenčanje između maora i Dalmatinac,
registriran u New Zealand.*

Sjevernije od Kaitaie, u mjestu Waiharara, neposredno uz ulicu koja naziva Katavich lane, stoji katolička crkva ispred koje je spomenik prvim hrvatskim doseljenicima s paralelnim natpisima na hrvatskom i na engleskom (Slika 4). Spomenik je podignut 1978. godine. Dio hrvatskog teksta glasi:

Slika 4. Dio spomenika posvećenom prvim dalmatinskim kopačima kauri smole u mjestu Waiharara

Ovaj spomenik podignut je u spomen na prve doseljenike iz Dalmacije, pokrajine u Hrvatskoj... mnogi od njih... su dolazili... kopati kauri smolu, a poslije smole su obrađivali zemlju u okolici... Njihovi potomci podižu ovaj spomenik za njihovo priznanje i za njihov doprinos u svojoj novoj Domovini.

Zaključak

Hrvatska prisutnost u novozelandskom društvu intenzivna je i značajna već od najranijih dolazaka u 19. stoljeću. Njihova angažirana društvena djelatnost započela je ubrzo tako da već krajem stoljeća postoje formalne udruge i novine na hrvatskom jeziku. Danas se intenzivno nastoji očuvati hrvatsko naslijeđe koje uključuje objavljivanje publikacija, rad udruga i njihovo povezivanje sa širom zajednicom. Postavljanje spomen-obilježja na javnim mjestima posebno je zanimljiv fenomen koji potvrđuje značajno mjesto Hrvata u novozelandskom društvu. Ovdje je ukratko prikazano 13 spomen-obilježja (spomen-ploča, spomenika i natpisa) povezanih s Hrvatima u Novome Zelandu:

1. Spomen-ploča koja je nekada bila uz toranj Sky City u Aucklandu
2. Spomen-ploča u aucklandskoj katedrali
3. Spomen-ploča hrvatskim ribarima u aucklandskoj luci
4. Spomen-ploča za hrvatsko-maorsko jedinstvo u Swansonu

*Napomena: Sve fotografije su iz privatnog albuma autorice teksta.

5. Spomenik dalmatinskom kopaču kauri smole u Dargavilleu
6. Ploča u parku ispred muzeja u Dargavilleu
7. Natpis s pozdravom na izlasku iz Dargavillea
8. Spomen-ploča na prvi zabilježeni hrvatsko-maorski brak u mjestu Kaitaia
9. Natpis i fotografije u ulici Dalmatian lane u mjestu Kaitaia
10. Tradicionalan maorski stup posvećen Hrvatima u mjestu Kaitaia
11. Trojezični natpisi u kulturnom centru u mjestu Kaitaia
12. Natpis s pozdravom na ulasku/izlasku iz mjesta Kaitaia
13. Spomenik prvim doseljenicima iz Dalmacije u Waiharari.

Većina spomenutih obilježja u dobrom je stanju. Iznimka je spomen-ploča u središtu Aucklanda koja je uklonjena kada su obnavljane ulice oko tornja Sky City. Opisana spomen-obilježja iznimno su važan svjedok bogate hrvatske povijesti u Novome Zelandu, ali i uključenosti Hrvata u stvaranje današnjega multikulturnoga novozelandskog društva.

*Napomena: Sve fotografije su iz privatnog albuma autorice teksta.

Literatura

- Božić-Vrbančić, S. (2018.), *Tarara: Maori i Hrvati na Novom Zelandu*, Zagreb, Jesenski i Turk. Dostupno i na: <https://hit.repozitorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/hit:169>
- Čizmić, I. (1981.), *Iz Dalmacije u Novi Zeland: povijest jugoslavenske naseobine na Novom Zelandu*, Zagreb, Globus: Matica iseljenika Hrvatske. Dostupno i na: <https://hit.repozitorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/hit:37>
- Dragicevich, K. (2022.), *Pioneer Dalmatian Settlers of the Far North*, Awanui, Willow Creek Press. Dostupno i na: <https://hit.repozitorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/hit:146>
- Hebrang Grgić, I, Barbarić, A. (2021.), *Ni s kućom ni bez kuće: nakladnička djelatnost Hrvata u Novome Zelandu*, Zagreb, Naklada Ljevak. Dostupno i na: <https://hit.repozitorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/hit:143>
- Hebrang Grgić, I., Barbarić, A.(2023.), *Their faraway home: the story of Croats in New Zealand through publications*, Dunedin; Chatswood, Exisle Publishing; Zagreb, Naklada Ljevak.
- Hranilović, N. (1981.), *Novinstvo hrvatskog iseljeničtva: 1859 – 1940*, Zagreb, Zavod za migracije i narodnosti.
- Jelicich, S. A. (2008.), *From distant villages : the lives and times of Croatian settlers in New Zealand: 1858 – 1958*, Auckland, Pharos Publications Limited. Dostupno i na: <https://hit.repozitorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/hit:34>
- Klarić, A. (2000.), *Povijest hrvatske katoličke misije Sv. Leopolda B. Mandića u Aucklandu (Novi Zeland): (1904. – 1999.)*, Auckland; Split, Crkva u svijetu. Dostupno i na: <https://hit.repozitorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/hit:278>
- Marković, L. (1973.), *Pod australskim nebom*, Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Timespanner (2010.). Memorial to NZ Croatian immigrants. Dostupno na: <https://timespanner.blogspot.com/2010/05/memorial-to-nz-croatian-immigrants.html>
- Trlin, A. (2016.), *Foundations: early Croatian immigration to New Zealand*, Auckland, Opuzen Press. Dostupno i na: <https://hit.repozitorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/hit:36>

SUMMARY

TRACES OF CROATS IN NEW ZEALAND: MONUMENTS AS SIGNS OF THE TIMES

First Croatian immigrants started coming to New Zealand after the middle of the 19th century and were an important part of New Zealand society from the very beginning. Back then, they were involved in hard physical work, but over time they became better integrated into society and started companies, farms and other businesses. Even today, primarily thanks to Croatian associations and individuals, Croatian heritage and memories of the earliest settlers from Croatia are preserved. The paper describes memorial plaques displayed in public spaces in the north of New Zealand's North Island. The content, language, place and time of installation are briefly presented, and the possibilities of further research and activities related to the preservation of the texts and the monuments are highlighted.

RESUMEN

HUELLAS DE LOS CROATAS EN NUEVA ZELANDA: MONUMENTOS COMO SIGNOS DEL TIEMPO

Los inmigrantes croatas llegaban a Nueva Zelanda después mediados del siglo XIX y fueron una parte importante de la sociedad neozelandesa desde el principio. Al principio realizaban un duro trabajo físico, pero con el tiempo se integraron mejor en la sociedad y fundaron ellos mismos empresas, granjas y otros negocios. Aún hoy, principalmente gracias a las asociaciones e individuos croatas, se conservan la herencia croata y los recuerdos de los primeros inmigrantes de Croacia. El artículo describe los monumentos conmemorativos exhibidos en espacios públicos en el norte de la Isla Norte de Nueva Zelanda. Se presentan brevemente el contenido, el idioma, el lugar y el momento de la instalación, y se destacan las posibilidades de futuras investigaciones y actividades relacionadas con la preservación de esos textos y monumentos.